

Foundation of Wallagkom

Основание Уаллагкома

Recorded from Borakhan Karginova (Russian language school teacher, about 80 years old, permanent resident of Kamunta village) in Kamunta village in 2009.

Записано в селе Камунта от Борахан Каргиновой (учительницы русского языка в средней школе, около 80 лет, постоянная жительница с. Камунта) в 2009 г.

Recorded by A.P. Vydrin, Ju.V. Mazurova, O.I. Belyaev in Kamunta village in 2009. Interlinearized by A.P. Vydrin.

Записывали А.П. Выдрин, Ю.В. Мазурова, О.И. Беляев в с. Камунта в 2009 г. Разбирала М.В. Дарчиева. Глоссировал А.П. Выдрин.

- 1.1 **Борæхан** : ... **Уæллагкомы** **равзæрд** .
Борæхан Уæллагком -ы ра- взæрд
Борæхан Уæллагком -ы ра- æвзæрд
Borakhan Wallagkom INESS PV appear

Borakhan: Foundation of Wallagkom.

- 1.2 **Буду** **говорит вообще по-уаллагкомски** .
буду вообще
I will вообще
at all

- 2 **Арсений** : **Да** , **говорите** , **мы что-то понимаем уже по-осетински** .
Арсений Да мы уже
Арсений Yes we уже
Arseniy already
already

- 3 **Борæхан** : **Да** ?
Борæхан Да
Борæхан Yes
Borakhan

- 4 **Арсений** : **а потом по-русски перевести** .
Арсений а
Арсений and
Arseniy

- 5.1 **Борæхан** : **Уæллагком равзæрди** **фыццаг дæр** ...
Борæхан Уæллагком ра- взæрд -и фыццаг =дæр
Борæхан Уæллагком ра- æвзæрд -ис фыццаг =дæр
Borakhan Wallagkom PV appear PST.INTR.3SG first =PTCL
FOC

Рацыдысты	Мызуры	комæй	æртæ	фсымæры
ра- цыд -ысты	Мызур -ы	ком -æй	æртæ	фсымæр -ы
ра- цæу -ысты	Мызур -ы	ком -æй	æртæ	æфсымæр -ы
PV go PST.INTR.3PL	Mizur GEN	gorge ABL	three	brother GEN

Borakhan: Wallagkom appeared first of all... Three brothers came out from Mizur gorge.

5.2 Уым	фæтуджджын	сты	æмæ	ралыгъдысты
уым	фæ- туджджын	сты	æмæ	ра- лыгъд -ысты
уым	фæ- туджджын	сты	æмæ	ра- лидз -ысты
DemDist.IN	PV blood enemy	be.PRS.3PL	and	PV move PST.INTR.3PL

Уæллагкоммæ	ардæм
Уæллагком -мæ	ардæм
Уæллагком -мæ	ардæм
Wallagkom ALL	here

Escaping from blood enemy they came here, to Wallagkom.

5.3 Æмæ сæ	иу	хуындис	Гæнис	иннæ	Дунис
æмæ =сæ	иу	хуынд -ис	Гæнис	иннæ	Дунис
æмæ =сæ	иу	хуин -ис	Гæнис	иннæ	Дунис
and =3PL.ENCL.GEN	one	be called PST.INTR.3SG	Ganis	other	Dunis
and					

иннæ та	– Къæмас
иннæ =та	Къæмас
иннæ =та	Къæмас
other =CONTR	Kamis

One was Ganis, another one - Dunis and the last one - Kamis

5.4 Æмæ Гæнис чи	хуынди	уый	æрцарди
æмæ Гæнис чи	хуынд -и	уый	æр- цард -и
æмæ Гæнис чи	хуин -ис	уый ₁	æр- цар -ис
and Ganis who	be called PST.INTR.3SG	DemDist.NOM	PV live PST.INTR.3SG
and			

Гæлиаты	æмæ	Гæлиат ном	рахаста	Гæлиат йомæн
Гæлиат -ы	æмæ	Гæлиат ном	ра- хаст -а	Гæлиат йомæн
Гæлиат -ы	æмæ	Гæлиат ном	ра- хæсс -а	Гæлиат йомæн
Galiat INESS	and	Galiat name	PV carry PST.TR.3SG	Galiat well.3SG.PRON.DAT

– Гæнис
Гæнис
Гæнис
Ganis

The one who was called Ganis moved to Galiat and because of that Galiat was called Ganis.

5.5 Дунис та	æрцарди	дæлæ	Дунты	æмæ	уыцы
Дунис =та	æр- цард -и	дæлæ	Дунт -ы	æмæ	уыцы
Дунис =та	æр- цар -ис	дæлæ	Дунт -ы	æмæ	уыцы
Dunis =CONTR	PV live PST.INTR.3SG	down.there	Dunta INESS	and	that

хъæу	дæр	хонын	райдыдтой	Дунтæ	Къæмис	та
хъæу	=дæр	хон -ын	ра- йдыд -т -ой	Дунт -æ	Къæмис	=та
хъæу	=дæр	хон -ын	ра- йдай -т -ой	Дунт -æ ₁	Къæмис	=та
village	=PTCL	invite INF	PV begin TR PST.TR.3PL	Dunta NOM	Kamis	=CONTR
	FOC					

æрцард	Къæминты	æмæ	хъæу	схуыдтой	Къæминтæ
æр цард	Къæминт -ы	æмæ	хъæу	с- хуыд -т -ой	Къæминт -æ
гъер цар	Къæминт -ы	æмæ	хъæу	с- хон -т -ой	Къæминт -æ ₁
now live	Kamunta INESS	and	village	PV name TR PST.TR.3PL	Kamunta NOM

Dunis settled down in Dunta and this village was called Dunta. And Kamis lived in Kamunta and the village was called Kamunta.

5.6 Три брата были .

6 **Арсений** : **Поняли** .
 Арсений
 Арсений
 Arseniy

7 **Борæхан** : **Поняли** ?
 Борæхан
 Борæхан
 Borakhan

8 **Арсений** : **Да** .
 Арсений Да
 Арсений Yes
 Arseniy

9.1 **Борæхан** : **Так** .
 Борæхан
 Борæхан
 Borakhan

9.2 Афтамæй	равзæрдысты	гъе	уыцы	æртæ	хъæуы
афтамæй	ра- взæрд -ысты	гъе	уыцы	æртæ	хъæу -ы
афтамæй	ра- æвзæрд -ысты	гъе	уыцы	æртæ	хъæу -ы
so	PV appear PST.INTR.3PL	well	that	three	village GEN
so					

In this was there appeared three village

9.3	Стәй	дзы	,	куыд	фәстәмә	,	уже	цәуын
	стәй	=дзы		куыд	фәстәмә		уже	цәу -ын
	стәй	=дзы		куыд ₂	фәстәмә		уже	цәу -ын
	then	=3SG.ENCL.ABL		how	back		already	go INF

райдыдтой

ра- йдыд -т -ой

ра- йдай -т -ой

PV begin TR PST.TR.3PL

Then, more people started to move here.

9.4	Æмә	тәтәр	әмә	нәм	мангол	куы	‘	рбаләбурдтой	,
	әмә	тәтәр	әмә	=нәм	мангол	куы		рба- ләбурд -т -ой	
	әмә	тәтәр	әмә	=нәм	мангол	куы ₁		әрба- ләбур -т -ой	
	and	Tatar	and	=1PL.ENCL.ALL	Mongol	when		PV attack TR PST.TR.3PL	
	and								

гье	уәд	дәр	ам	уыди	цәрджытә	,	уәдмә
гье	уәд	=дәр	ам	уыд -и	цәр -дж -ыт -ә		уәдмә
гье	уәд	=дәр	ам	уыд -ис	цәр -әг -т -ә ₁		уәдмә
well	then	=PTCL	DemProx.IN	be PST.INTR.3SG	live PTCP.PRS PL NOM		until.then
			here		inhabitant		

сси	уже	бирә	цәрджытә	.
сс- -и	уже	бирә	цәр -дж -ыт -ә	
с- -ис	уже	бирә	цәр -әг -т -ә ₁	
PV	PST.INTR.3SG	already	a.lot.of live PTCP.PRS PL NOM	
			inhabitant	

When Tatar and Mongol attacked, by that time there were people here and by that time there were a lot of people here.

9.5	Æмә	дзы	ис	дәлә	стыр	мәсыг	хуыйны	–	башни
	әмә	=дзы	ис	дәлә	стыр	мәсыг	хуыйн -ы		башни
	әмә	=дзы	и	дәлә	стыр	мәсыг	хуин -ы		башни
	and	=3SG.ENCL.INESS	EXST	down.there	big	tower	be called PRS.3SG		tower
	and								

, мәсыг .

мәсыг

мәсыг

tower

There is a big tower, called mysyg - tower.

9.6	Æмә	уыцы	мәсгуйтә	та	бәрзонд	,	цалдәр
	әмә	уыцы	мәсгу -ыт -ә	=та	бәрзонд		цал -дәр
	әмә	уыцы	мәсыг -т -ә ₁	=та	бәрзонд		цал -дәр ₂
	and	that	tower PL NOM	=CONTR	high		how.many INDEF
							several

уәладзыджы	,	әмә	дзы	и	гыццыл	мәнә	ахән
уәладзыдж -ы		әмә	=дзы	и	гыццыл	мәнә	ахән
уәладзыг -ы		әмә	=дзы ₁	и	гыццыл	мәнә	ахәм
floor GEN		and	=3PL.ENCL.INESS	EXST	small	there,that.is	such

рудзгуйтæ	,	мæнæ	ахæм	.
рудзгуй -т -æ		мæнæ	ахæм	
рудзынг -т -æ ₁		мæнæ	ахæм	
window PL NOM		there,that.is	such	

These towers are high, several floors and there are small windows in it, like this.

9.7 **Æмæ уыцы рудзгуйтæ та уымæн уыдысты** ,
 æмæ уыцы рудзгуй -т -æ =та уымæн уыд -ысты
 æмæ уыцы рудзынг -т -æ₁ =та уымæн уыд -ысты
 and that window PL NOM =CONTR 3SG.PRON.DAT be PST.INTR.3PL

æмæ-иу		тæтæр	æмæ	мангол	куы	‘ рбабырстой	,
æмæ =иу		тæтæр	æмæ	мангол	куы	рба- бырст -ой	
æмæ =иу		тæтæр	æмæ	мангол	куы ₁	æрба- бырс -ой	
in.order.that =ITER		Tatar	and	Mongol	when	PV break in	PST.TR.3PL
			and				

уæд-иу	уым	гæстæ	уыди	.
уæд =иу	уым	гæс -т -æ	уыд -и	
уæд =иу	уым	гæс -т -æ ₁	уыд -ис	
then =ITER	DemDist.IN	guard PL NOM	be	PST.INTR.3SG

These windows were used in this way: when Tatar and Mongol attacked there were guards in it.

9.8 **Æмæ та-иу факел скодтой æмæ-иу адæм**
 æмæ =та =иу факел с- код -т -ой æмæ =иу адæм
 æмæ =та =иу факел с- кæн -т -ой æмæ =иу адæм
 and =CONTR =ITER torch PV do TR PST.TR.3PL in.order.that =ITER people

зыдтой		уже	,	æрбацæунцæ	гъе ныр	,	æмæ
зыд -т -ой		уже		æрба- цæ -унцæ	гъе ныр		æмæ
зон -т -ой		уже		æрба- цæу -унцæ	гъе ныр		æмæ
know TR PST.TR.3PL		already		PV go PRS.3PL	well now		and

сæхи		цæттæ	кодтой		хæцæнгарзæй	,	алцæмæй	.
сæ= хи		цæттæ	код -т -ой		хæцæнгарз -æй		алцæмæй	
сæ= хи		цæттæ	кæн -т -ой		хæцæнгарз -æй		алцæмæй	
POSS.3PL= REFL.GEN		ready	do TR PST.TR.3PL		weapon ABL		everything.ABL	

They fired torches, and other people knew (about the attack) and they were preparing to fight, weapons and everything.

9.9 **Афтæмæй тухитæ фæкодтой , афтæмæй цардысты**
 афтæмæй тухи -т -æ фæ- код -т -ой афтæмæй цард -ысты
 афтæмæй тухи -т -æ₁ фæ- кæн -т -ой афтæмæй цар -ысты
 so suffering PL NOM PV do TR PST.TR.3PL so live PST.INTR.3PL
 so

They were suffering in this way and lived like this.

10.1	Фæлæ	Уæллагкоми	Къæминтæ	,	Дымтæ	æмæ	Гæлиаты	цы
	фæлæ	Уæллагком -и	Къæминт -æ		Дымт -æ	æмæ	Гæлиат -ы	цы
	фæлæ	Уæллагком -и ₁	Къæминт -æ ₁		Дунт -æ ₁	æмæ	Гæлиат -ы	цы
	but	Wallagkom INESS	Kamunta NOM		Dunta NOM	and	Galiat INESS	what
	but					and		
	фæсивæд	уыди	,	уæхæн	фæсивæд	мидхæхты		
	фæсивæд	уыд -и		уæхæн	фæсивæд	мид- хæх -т -ы		
	фæсивæд	уыд -ис		уæхæн	фæсивæд	мид- хох -т -ы		
	young.people	be PST.INTR.3SG		such	young.people	inside mountain PL INESS		
	никамæ	уыди	:	уæздан	,	мæнæ	куыд	фæзæгъынц
	никамæн	уыд -и		уæздан		мæнæ	куыд	фæ- зæгъ -ынц
	никамæн	уыд -ис		уæздан		мæнæ	куыд ₂	фæ- зæгъ -ынц ₁
	nobody.DAT	be PST.INTR.3SG		noble	there,that.is	how	PV say	PRS.3PL
						how		
	сæджы	фисынтыл	амад	,	ахæмтæ			
	сæдж -ы	фисын -т -ыл	амад		ахæм -т -æ			
	сæг -ы	фисын -т -ыл	амад		ахæм -т -æ ₁			
	deer GEN	corner PL SUPER	build.PART.PST		such PL NOM			

But young people which lived in Wallagkom, Kamunta, Dunta and Galiat, such young people could not be found in the mountains: they were noble, beautiful (lit. slender like a deer)

10.2	Бирæ	адæм	,	цæрджытæ	дæр	дзы	тынг	бирæ
	бирæ	адæм		цæр -дж	-ыт -æ	=дæр =дзы	тынг	бирæ
	бирæ	адæм		цæр -æг	-т -æ ₁	=дæр =дзы	тынг	бирæ
	a.lot.of	people		live PTCP.PRS PL NOM	=PTCL	=3SG.ENCL.INESS	very	a.lot.of
		people		inhabitant	FOC			
	уыди	ам	,	фæлæ	хæст	куы	райдыдта	,
	уыд -и	ам		фæлæ	хæст	куы	ра- йдыд -т -а	уæд
	уыд -ис	ам		фæлæ	хæст ₁	куы ₁	ра- йдай -т -а	уæд
	be PST.INTR.3SG	DemProx.IN		but	war	when	PV begin TR PST.TR.3SG	then
		here		but				
	дзы	бирæ	молодой	адæмы	акодтой	хæстмæ		,
	=дзы	бирæ	молодой	адæм -ы	а- код -т -ой	хæст -мæ		
	=дзы	бирæ	молодой	адæм -ы	а- кæн -т -ой	хæст ₁ -мæ		
	=3SG.ENCL.ABL	a.lot.of	young	people GEN	PV do TR PST.TR.3PL	war ALL		
					kidnap			
	æмæ	дзы	чи	ма	сыздæхти		чи	та
	æмæ	=дзы	чи	=ма	с- ыздæх -т -и		чи	=та
	æмæ	=дзы ₃	чи	=ма	с- аздæх -т -ис		чи	=та
	and	=3PL.ENCL.ABL	who	=yet	PV return PL PST.INTR.3SG		who	=CONTR
	and							
	нал	сыздæхти						
	нал	с- ыздæх -т -и						
	нал	с- аздæх -т -ис						
	no.longer	PV return PL PST.INTR.3SG						

There were a lot of people, a lot of dwellers, but when the war started, a lot of people were taken to war, some of them came back, some didn't.

10.3	Стæй	иу	рæстæджы	мæхъæлы	сыстын	кодтой	
	стæй	иу	рæстæдж	-ы	мæхъæл	-ы	сы- ст -ын код -т -ой
	стæй	иу	рæстæг	-ы	мæхъхъæл	-ы	с- ст -ын кæн -т -ой
	then	one	time	INESS	Ingush	GEN	PV stand.up INF do TR PST.TR.3PL

æмæ	мæхъæлы		зæххытæм	ардыгæй	æрвыстой		æмæ		
æмæ	мæхъæл	-ы	зæхх	-ыт	-æм	ардыгæй	æрвыст	-ой	æмæ
æмæ	мæхъхъæл	-ы	зæхх	-т	-мæ	ардыгæй	æрвит	-ой	æмæ
and	Ingush	GEN	land	PL	ALL	from.here	send	PST.TR.3PL	and
and									and
дзы		бирæ	адæм	ацыди			æмæ	мæхъæлы	дæр
=дзы		бирæ	адæм	а- цыд -и			æмæ	мæхъæл	-ы =дæр
=дзы		бирæ	адæм	а- цæу -ис			æмæ	мæхъхъæл	-ы =дæр
=3SG.ENCL.ABL	a.lot.of	people	PV	go	PST.INTR.3SG		and	Ingush	INESS =PTCL FOC

нæ	ныллæууыдысты	фæлæ	фæстæмæ	нæхи	Осетимæ
нæ	ныл- лæууыд -ысты	фæлæ	фæстæмæ	нæ= хи	Осети -мæ
нæ	ны- лæуу -ысты	фæлæ	фæстæмæ	нæ= хи	Осети -мæ
NEG	PV stay PST.INTR.3PL	but	back	POSS.1PL= REFL.GEN	Ossetia ALL
		but			

æрбаздæхтысты

æрба- здæхт -ысты

æрба- здах -ысты

PV turn PST.INTR.3PL

Then once Ingush where moved (from there) and people from here were send to their lands, and many moved, but they didn't settled down on the Ingush lands, and they came back to our Ossetia.

10.4	Фæлæ	дзы	хохмæ	ничиуал	æрбацыди
	фæлæ	=дзы	хох -мæ	ничи уал	æрба- цыд -и
	фæлæ	=дзы ₃	хох -мæ	ничи уал	æрба- цæу -ис
	but	=3PL.ENCL.ABL	mountain ALL	nobody more	PV go PST.INTR.3SG

But none of them came back to mountains.

10.5	Æмæ	цæрджытæ	æстæмæй	æстæмдæр
	æмæ	цæр -дж	-ыт -æ	æст -æм -æй æст -æм =дæр
	æмæ	цæр -æг	-т -æ ₁	аст -æм ₃ -æй аст -мæ =дæр
	and	live PTCP.PRS PL NOM	eight ORD ABL	eight ALL =PTCL
	inhabitant			

кодтой

код -т -ой

кæн -т -ой

do TR PST.TR.3PL

The number of dwellers went down.

11.1	Уæздан	фæсивæд	та	дзы	ахæм	уæздан	уыди
	уæздан	фæсивæд	=та	=дзы	ахæм	уæздан	уыд -и
	уæздан	фæсивæд	=та	=дзы	ахæм	уæздан	уыд -ис
	noble	young.people	=CONTR	=3SG.ENCL.ABL	such	noble	be PST.INTR.3SG

æмæ	йын	йæ	хъæр	ныхас	дæр	никуы	ничи
æмæ	=йын	йæ=	хъæр	ныхас	=дæр	никуы	ничи
æмæ	=ын	йæ=	хъæр	ныхас	=дæр	никуы	ничи
and	=3SG.ENCL.DAT	POSS.3SG=	shout	word	=PTCL	never	nobody
and					FOC		

фехъуыстаидæ

фе- хъуыст -айдæ

фæ- хъус -айдæ

PV listen CNTRF.3SG

The noble young people were so good that nobody ever could hear any sharp word from them.

11.2 Мæнæ	ам	Бекмырзтæ	зæгъгæ	уæртæ	йом
мæнæ	ам		зæгъ -гæ	уæртæ	й ом
мæнæ	ам		зæгъ -гæ	уæртæ	гъе уым
there,that.is	DemProx.IN		say CONV	there	well DemDist.IN
	here				

цардысты	æмæ	дзы	æхсæз	æфсымæры	æмæ
цард -ысты	æмæ	=дзы	æхсæз	æфсымæр -ы	æмæ
цæр -ысты	æмæ	=дзы ₁	æхсæз	æфсымæр -ы	æмæ
live PST.INTR.3PL	and	=3PL.ENCL.INESS	six	brother GEN	and
	and				and

хæстмæ	рандæ сты	æхсæз	æфсымæры	æмæ	дзы	иу
хæст -мæ	ра- ндæ сты	æхсæз	æфсымæр -ы	æмæ	=дзы	иу
хæст ₁ -мæ	ра- æндæ сты	æхсæз	æфсымæр -ы	æмæ	=дзы ₃	иу
war ALL	PV outside be.PRS.3PL	six	brother GEN	and	=3PL.ENCL.ABL	one
	leave			and		

дæр	нал	сыздæхти
=дæр	нал	с- ыздæх -т -и
=дæр	нал	с- аздæх -т -ис
=PTCL	no.longer	PV return PL PST.INTR.3SG
FOC		

Here there were Bekmurzoevs, they lived there, they were six brothers and all six went to the war, and none of them came back.

11.3 Зæронд	лæгтæ	та	дзы	гъе	уохæн	лæгтæ
зæронд	лæг -т -æ	=та	=дзы	гъе	уохæн	лæг -т -æ
зæронд	лæг -т -æ ₁	=та	=дзы	гъе	уæхæн	лæг -т -æ ₁
old	man PL NOM	=CONTR	=3SG.ENCL.INESS	well	such	man PL NOM
				well		

уыди	æмæ	уæздандæр	адæмæн	скæнæн	нæ
уыд -и	æмæ	уæздан -дæр	адæм -æн	с- кæн -æн	нæ
уыд -ис	æмæ	уæздан -дæр ₁	адæм -æн	с- кæн -æн	нæ
be PST.INTR.3SG	and	noble COMPAR	people DAT	PV do INF2	NEG
	and				

уыди	кæстæртæн	æгъдау	лæвæрдтой
уыд -и	кæстæр -т -æн	æгъдау	лæвæрд -т -ой
уыд -ис	кæстæр -т -æн	æгъдау	дæтт -т -ой
be PST.INTR.3SG	younger PL DAT	gift of honour	give TR PST.TR.3PL

кæстæртæ	дæр	сын	æгъдау	лæвæрдтой	
кæстæр -т -æ	=дæр	=сын	æгъдау	лæвæрд -т -ой	
кæстæр -т -æ ₁	=дæр	=сын	æгъдау	дæтт -т -ой	
younger PL NOM	=PTCL	=3PL.ENCL.DAT	gift of honour	give TR	PST.TR.3PL
	FOC				

And old men were so good that one couldn't find people better than them, they used to give gifts of honour to the youngers and the youngers respected them.

12.1 Уыди	дзы	... Сауджын дæр	нæн
уыд -и	=дзы	сауджын =дæр	нæн
уыд -ис	=дзы	сауджын =дæр	нæн
be PST.INTR.3SG	=3SG.ENCL.INESS	priest =PTCL	1PL.ENCL.ALL
		FOC	

уыди	, сауджын
уыд -и	сауджын
уыд -ис	сауджын
be PST.INTR.3SG	priest

There was... there was a priest among us.

12.2 Мæнæ	Цопантæй	уыди	
мæнæ	Цопант -æй	уыд -и	
мæнæ	-æй	уыд -ис	
there,that.is	ABL	be PST.INTR.3SG	

He was from Tsopanovs.

12.3 Æмæ уыди	тынг хорз лæг дæр	гъе уый	дæр
æмæ уыд -и	тынг хорз лæг =дæр	гъе уый	=дæр
æмæ уыд -ис	тынг хорз лæг =дæр	гъе уый ₁	=дæр
and be PST.INTR.3SG	very good man =PTCL	well DemDist.NOM	=PTCL
and	FOC	well	FOC

He also was a very good man.

12.4 Мæхи	фыд – Гаврил	, уыди	, дыууадæсæм
мæ= хи	фыд Гаврил	уыд -и	дыууадæс -æм
мæ= хи	фыд Гаврил	уыд -ис	дыууадæс -æм ₃
POSS.1SG= REFL.GEN	father Gavril	be PST.INTR.3SG	twelve ORD

азы	хæст	куы	цыди	, уæд	гъе	уым	дæр	, уæд
аз -ы	хæст	куы	цыд -и	уæд	гъе	уым	=дæр	уæд
аз -ы	хæст ₁	куы ₁	цæу -ис	уæд	гъе	уым	=дæр	уæд
year INESS	war	when	go PST.INTR.3SG	then	well	DemDist.IN	=PTCL	then
							FOC	

та	мæнæ	Отечественный	хæсты	дæр	уыди	
=та	мæнæ		хæст -ы	=дæр	уыд -и	
=та	мæнæ		хæст ₁ -ы	=дæр	уыд -ис	
=CONTR	there,that.is		war INESS	=PTCL	be PST.INTR.3SG	
				FOC		

My father - Gavril, in 1912 when there was a war, he was at war and he was at the (Great) Patriotic War.

12.5	Фæлæ	двенадцатый	год	куы	уыди	,	гъе	уæд	Ленинимæ
	фæлæ			куы	уыд -и		гъе	уæд	Ленин -имæ
	фæлæ			куы ₁	уыд -ис		гъе	уæд	Ленин -имæ
	but			when	be PST.INTR.3SG		well	then	Lenin COMIT
							well		
	дæр	уже	бадти			,	ныхас	кодта	Толстойимæ
	=дæр	уже	бадт -и				ныхас	код -т -а	Толстой -имæ
	=дæр	уже	бад ₁ -ис				ныхас	кæн -т -а	Толстой -имæ
	=PTCL	already	sit	PST.INTR.3SG			word	do TR PST.TR.3SG	Tolstoy COMIT
	FOC	already							
	тынг	лымæн	уыди			,	афтæ	лымæнæй	царди
	тынг	лымæн	уыд -и				афтæ	лымæн -æй	цард -и
	тынг	лымæн	уыд -ис				афтæ	лымæн -æй	цæр -ис
	very	friend	be	PST.INTR.3SG			so	friend ABL	live PST.INTR.3SG

Толстойимæ
Толстой -имæ
Толстой -имæ
Tolstoy COMIT

But in 1912 he was sitting side by side with Lenin, he spoke with him, Tolstoy was his friend, he lived with Tolskoy and was his friend.

12.6	Æмæ	куы	‘	рцыди	гъе	уырдыгæй	,	уæд	иронау	дæр
	æмæ	куы		р- цыд -и	гъе	уырдыгæй		уæд	ирон -ау	=дæр
	æмæ	куы ₁		æр- цæу -ис	гъе	уырдыгæй		уæд	ирон -ау	=дæр
	and	when		PV go PST.INTR.3SG	well	from.there		then	Ossetic EQU	=PTCL
	and				well					FOC
	нал	зыдта			,	æрмæстдæр	дзырдта		уырыссагау	.
	нал	зыд -т -а				æрмæстдæр	дзырд -т -а		уырыссаг -ау	
	нал	зон -т -а				æрмæстдæр	дзур -т -а		уырыссаг -ау	
	no.longer	know	TR	PST.TR.3SG		only	talk	TR	Russian EQU	

When he came here, he couldn't speak Ossetic, he spoke only Russian.

12.7	Фæлæ	та	куы	ацарди	нæхимæ	,	уæд
	фæлæ	=та	куы	а- цард -и	нæ=	химæ	уæд
	фæлæ	=та	куы ₁	а- цæр -ис	нæ=	химæ	уæд
	but	=CONTR	when	PV live PST.INTR.3SG	POSS.1PL=	REFL.ALL	then
	but						
	райдыдта			дзурын	иронау	дæр	.
	ра- йдыд -т -а			дзур -ын	ирон -ау	=дæр	
	ра- йдай -т -а			дзур -ын	ирон -ау	=дæр	
	PV begin	TR	PST.TR.3SG	talk	INF	Ossetic EQU	=PTCL
							FOC

And then, when he spent some time here, he started again to speak Ossetic.

13.1	Ахæм	рæвдз	адæм	дзы	уыди	,	ахæм	,
	ахæм	рæвдз	адæм	=дзы	уыд -и		ахæм	
	ахæм	рæвдз	адæм	=дзы	уыд -ис		ахæм	
	such	quick	people	=3SG.ENCL.INESS	be	PST.INTR.3SG	such	

æмæ-иу		заргæ		куы	рацыдысты		Уæллагкомы	фæсивæд
æмæ	=иу	зар	-гæ	куы	ра- цыд -ысты		Уæллагком	-ы фæсивæд
æмæ	=иу	зар	-гæ	куы ₁	ра- цæу -ысты		Уæллагком	-ы фæсивæд
in.order.that	=ITER	sing	CONV	when	PV go PST.INTR.3PL		Wallagkom	GEN young.people

уæд сæ		зæрдæ	хъæлдзæг	кодта		хæхтæ	
уæд	=сæ	зæрдæ	хъæлдзæг	код	-т -а	хæх	-т -æ
уæд	=сæ	зæрдæ	хъæлдзæг	кæн	-т -а	хох	-т -æ ₁
then	=3PL.ENCL.ABL	heart	merry	do	TR PST.TR.3SG	mountain	PL NOM

дæр сæм		хъуыстой		гуæрдæнтæ		дæр ма	
=дæр	=сæм	хъуыст	-ой	гуæрдæн	-т -æ	=дæр	=ма
=дæр	=сæм	хъус	-ой	гуæрдæн	-т -æ ₁	=дæр	=ма
=PTCL	=3PL.ENCL.ALL	listen	PST.TR.3PL	tillage	PL NOM	=PTCL	=yet
FOC						FOC	
сыл	...						
=сыл							
=сыл							
=3PL.ENCL.SUPER							

There were such quick people here, when young people of Wallagkom were passing by and singins, my heart was happy, mountains were listening to them, tillage also...

13.2 Дидинджытæ		дæр ма сыл		цин кодтой	
дидиндж	-ыт -æ	=дæр	=ма =сыл	цин	код -т -ой
дидинаг	-т -æ ₁	=дæр	=ма =сыл	цин	кæн -т -ой
flower	PL NOM	=PTCL	=yet =3PL.ENCL.SUPER	happiness	do TR PST.TR.3PL
		FOC			

фæлæ дзы		ничиуал	ыссыди	
фæлæ	=дзы	ничи	уал ыс- сыд -и	
фæлæ	=дзы ₃	ничи	уал с- цæу -ис	
but	=3PL.ENCL.ABL	nobody	more	PV go PST.INTR.3SG
but				

Flowers were happy for them, but none of them came back (from war).

13.3 Уæздан лæгтæ		та нæм	уыди	Бекмыртæн	–
уæздан	лæг -т -æ	=та	=нæм	уыд	-и
уæздан	лæг -т -æ ₁	=та	=нæм	уыд	-ис
noble	man PL NOM	=CONTR	=1PL.ENCL.ALL	be	PST.INTR.3SG

Самсон , Бекмыртæн – Сандыр , Бекмыртæн – Сидр , Бекмыртæн – Басила , Бекмыртæн – Габран , Бекмырты Микъала .

There were a lot of noble people among: Samson from Bekmurzovs, Sandyr from Bekmurzovs, Sidr from Bekmurzovs, Basila from Bekmurzovs, Gabran from Bekmurzovs, Nikolay Bekmurzov.

13.4 Магкæтæн	дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæгтæ	– Дотти	уый
магкæт	-æн	=дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæг -т -æ	уый
	-æн	=дæр	гъе	уæхæн	хорз	лæг -т -æ ₁	уый ₁
	DAT	=PTCL	well	such	good	man PL NOM	DemDist.NOM
		FOC	well				

дæр	хæстæй	нал	ыссыди	фæлæ	йын
=дæр	хæст -æй	нал	ыс- сыд -и	фæлæ	=йын
=дæр	хæст ₁ -æй	нал	с- цæу -ис	фæлæ	=ын
=PTCL	war	ABL	no.longer	PV	go
FOC			PST.INTR.3SG	but	=3SG.ENCL.DAT

баззайæггаг	тынг	хорз	баззаци	абон	цæрынцæ
баз- зай -æггаг	тынг	хорз	ба- ззад -и	абон	цæр -ынцæ
ба- зай -æггаг	тынг	хорз	ба- зай -ис	абон	цæр -ынц ₂
PV	stay	DEST	very	good	PV
			stay	PST.INTR.3SG	today
					live
					PRS.3PL

уыдон	дæр	быдыры
уыдон	=дæр	быдыр -ы
уыдон	=дæр	быдыр -ы
DemDist.PL.NOM	=PTCL	field
they	FOC	INESS

Magkeevs also had good men: Gotti, he also didn't came back from war, but he had very good young people and now they live in the plain.

13.5 Фæлæ	йын	гъе	уохæн	хорз	фæстагæд	...
фæлæ	=йын	гъе	уохæн	хорз	фæстагæд	
фæлæ	=ын	гъе	уæхæн	хорз		
but	=3SG.ENCL.DAT	well	such	good		
but		well				

Such good young people he had...

13.6 Йæ	фæстæ	хорз	фæстаг	баззаци	æмæ	тынг	æххуыс
йæ=	фæстæ	хорз	фæстаг	ба- ззад -и	æмæ	тынг	æххуыс
йæ=	фæстæ	хорз	фæстаг	ба- зай -ис	æмæ	тынг	æххуыс
POSS.3SG=	after	good	last	PV	stay	PST.INTR.3SG	and
							very
							help

кæнынцæ	зæрæдтæн	дæр	мæнæ	сæ	хъæубæстæ	бирæ
кæн -ынцæ	зæрæд -т -æн	=дæр	мæнæ	сæ=	хъæу	бæстæ
кæн -ынц ₂	зæронд -т -æн	=дæр	мæнæ	сæ=	хъæу	бæстæ
do	PRS.3PL	old	PL	DAT	=PTCL	there,that.is
					POSS.3PL=	village
						region
						a.lot.of

уарзынц	æмæ	хъæубæстæн	дæр	æххуыс	кæнынцæ
уарз -ынц	æмæ	хъæу	бæст -æн	=дæр	æххуыс
уарз -ынц ₁	æмæ	хъæу	бæстæ -æн	=дæр	æххуыс
love	PRS.3PL	and	village	region	DAT
					=PTCL
					help
					do
					PRS.3PL

He left so good descendants, they help old men a lot, and love the village, and help the village.

13.7 Ныр	сæ	фæнды	уже	фæстæмæ	ам	чи
ныр	=сæ	фæнд -ы	уже	фæстæмæ	ам	чи
ныр	=сæ	фæнд -ы	уже	фæстæмæ	ам	чи
now	=3PL.ENCL.GEN	want	PRS.3SG	already	back	DemProx.IN
						who
						here

царди	уыдон	фæстæмæ	ам	куы	уаиккой
цард -и	уыдон	фæстæмæ	ам	куы	уаиккой
цæр -ис	уыдон	фæстæмæ	ам	куы ₂	уаиккой
live	PST.INTR.3SG	DemDist.PL.NOM	back	DemProx.IN	EMPH
		they			be.OPT.3PL
			here		

уый
уый
уый₂
DemDist.GEN

Now they want to come back, those who used to live here, they want to be here again.

13.8 Алчидæр уарзы йæ фыдыуæзæг , алкаейы
алчи =дæр уарз -ы йæ= фыд -ы уæзæг алкаей -ы
алчи =дæр уарз -ы йæ= фыд -ы уæзæг алкаей -ы
every =PTCL love PRS.3SG POSS.3SG= father GEN home anyone.GEN GEN

дæр хъæуы йæ цæрæн бынат , кæм
=дæр хъæу -ы йæ= цæр -æн бынат кæм
=дæр хъæу -ы йæ= цæр -æн бынат кæм
=PTCL be.necessary PRS.3SG POSS.3SG= live INF2 place where
FOC

райгуырди , уый
рай- гуыр -и уый
ра- гуыр -ис уый₂
PV be.born PST.INTR.3SG DemDist.GEN

Everyone loves his family home, everyone needs his home, the place where he was born.

13.9 Æмæ алчидæр архайы , цæмæй ам исты ...
æмæ алчи =дæр архай -ы цæмæй ам исты
æмæ алчи =дæр архай -ы цæмæй ам исты
and every =PTCL try PRS.3SG in.order.to DemProx.IN something
and here

йæхицæн исты скæна – хæдзар , уæдæ фос дæр ,
йæ= -хицæн исты с- кæн -а хæдзар уæдæ фос =дæр
йæ= -хицæн исты с- кæн -а хæдзар уæдæ фос =дæр
POSS.3SG= REFL.DAT something PV do SBJV.3SG house so cattle =PTCL
FOC

æндæр дæр , æнæуый дæр
æндæр =дæр æнæуый =дæр
æндæр =дæр æнæуи₂ =дæр
other =PTCL in general =PTCL
FOC FOC

And everyone tries to make something here... to build something: a house, cattle and other things.

13.10 Афгæтæ
афгæ -т -æ
афгæ -т -æ₁
so PL NOM

In this way.

13.11 Уыди дзы уæхæн уæздан адæм сылгоймæгтæй
уыд -и =дзы уæхæн уæздан адæм сылгоймæг -т -æй
уыд -ис =дзы уæхæн уæздан адæм сылгоймаг -т -æй
be PST.INTR.3SG =3SG.ENCL.INESS such noble people woman PL ABL

дæр	,	æмæ	сылгоймаг	фæстæмæ	йæ	моймæ	никад
=дæр		æмæ	сылгоймаг	фæстæмæ	йæ=	мой -мæ	никад
=дæр		æмæ	сылгоймаг	фæстæмæ	йæ=	мой -мæ	никад
=PTCL		and	woman	back	POSS.3SG=	husband ALL	never
FOC		and					
ракасти							
ра- каст -и			æмæ	=йæм		никад с- дзырд -т -а	
ра- кæс -ис			æмæ	=æм		никад с- дзур -т -а	
PV look PST.INTR.3SG		and	=3SG.ENCL.ALL		never	PV talk TR PST.TR.3SG	
		and					
фæстæмæ	,	фæлæ	куыстой		æмзондæй		
фæстæмæ		фæлæ	куыст -ой		æм- зонд -æй		
фæстæмæ		фæлæ	кус -ой		æм- зонд -æй		
back		but	work PST.TR.3PL	together	mind ABL		

Women were so noble, never wife could object her husband, she never talked back but they did the work together.

13.12	Ус	йæ	лæгæн	кодта	æфсымæриуæг	
	ус	йæ=	лæг -æн	код -т -а	æфсымæр иу -æг	
	ус	йæ=	лæг -æн	кæн -т -а	æфсымæр иу -аг ₂	
	woman	POSS.3SG=	husband DAT	do TR PST.TR.3SG	brother one	SUF

Wife worked with her husband like two brothers.

13.13	Фыццаг	цардысты	бирæгай	бинонтæ	иумæ	,
	фыццаг	цард -ысты	бирæ -гай	бинон -т -æ	иумæ	
	фыццаг	цæр -ысты	бирæ -гай	бинон -т -æ ₁	иумæ	
	first	live PST.INTR.3PL	a.lot.of DISTR	family PL NOM	together	

уыйфæстæ	уæ	...
уый	фæстæ =уæ	
уый ₂	фæстæ =уæ	
DemDist.GEN	after =2PL.ENCL.GEN	

At the beginning they lived as big families, all together, then...

13.14	Мæнæ	Советон	власт	куы	ралæууыди	,	æмæ	куы
	мæнæ	советон	власт	куы	ра- лæууыд -и		æмæ	куы
	мæнæ	советон	власть	куы ₁	ра- лæуу -ис		æмæ	куы ₁
	there,that.is	Soviet	power	when	PV stand PST.INTR.3SG		and	when

нал	хъæртти	цард	,	уæд	сæ	фылдæр	уже	быдырмае	,
нал	хъæртт -и	цард		уæд	=сæ	фылдæр	уже	быдыр -мæ	
нал	-и ₂	цард		уæд	=сæ	фылдæр	уже	быдыр -мæ	
no.longer	GEN	life		then	=3PL.ENCL.ABL	more	already	plain ALL	

зæххытæ	сын	нæ	фаг	кодтой	,	æмæ	быдырмае
зæхх -ыт -æ	=сын	нæ	фаг	код -т -ой		æмæ	быдыр -мæ
зæхх -т -æ ₁	=сын	нæ	фаг	кæн -т -ой		æмæ	быдыр -мæ
land PL NOM	=3PL.ENCL.DAT	NEG	enough	do TR PST.TR.3PL		and	plain ALL
						and	

ама быдыртама	ра- лыгъдысты	– Дигараме	Сындзыхъаума
ама быдыр -т -ам	ра- лыгъд -ысты	Дигара -ма	Сындзыхъау -ма
ама быдыр -т -ма	ра- лидз -ысты	Дигора -ма	Сындзыхъау -ма
and plain PL ALL	PV move PST.INTR.3PL	Digora ALL	Sindzikau ALL
and			

Сырах-Дыгурме	ама дзы	ам	бире	нал
Сырах- Дыгур -ма	ама =дзы	ам	бире	нал
-ма	ама =дзы ₃	ам	бире	нал
ALL	and =3PL.ENCL.ABL	DemProx.IN	a.lot.of	no.longer
and		here		

баззаци

ба- ззад -и

ба- зай -ис

PV stay PST.INTR.3SG

When the Soviets came and when the fields were not enough, most people moved to the plain, land was not enough and they moved to the plain, to Digora, Sindzikau, Surkh-Digora and many stayed here.

13.15 **Фæлæ ма дзы цы адæм баззаци**

фæлæ =ма =дзы	цы адæм	ба- ззад -и
фæлæ =ма =дзы ₃	цы адæм	ба- зай -ис
but =yet =3PL.ENCL.ABL	what people	PV stay PST.INTR.3SG
but		

уыдон	та	караедзиуыл	маена	санс	куыд	уа
уыдон	=та	караедзиу -ыл	маена	санс	куыд	уа
уыдон	=та	караедзи -ыл	маена	санс	куыд ₂	уа
DemDist.PL.NOM	=CONTR	RCP SUPER	there,that.is	glue	how	be.SBJV.3SG
they						

афтæ – æмзонд	æмвæнд	караедзийы бире уарзтой
афтæ æм- зонд	æмвæнд	караедзи -йы бире уарзт -ой
афтæ æм- зонд	æмвæнд	караедзи -ы бире уарз -ой
so together mind	accord, concord	RCP GEN a.lot.of love PST.TR.3PL

караедзийы зыныл зын кодтой	караедзийы циныл
караедзи -йы зын -ыл зын код -т -ой	караедзи -йы цин -ыл
караедзи -ы зын -ыл зын кæн -т -ой	караедзи -ы цин -ыл
RCP GEN hard SUPER hard do TR PST.TR.3PL	RCP GEN happiness SUPER

цин кодтой	афтæмæй æрцардысты
цин код -т -ой	афтæмæй æр- цард -ысты
цин кæн -т -ой	афтæмæй æр- цар -ысты
happiness do TR PST.TR.3PL	so PV live PST.INTR.3PL

Those who left they were connected to each other, they were unanimous, they were like-minded men, they loved each other a lot, and they were upset if someone had problems, and they were glad for happiness of each other and they lived like this

13.16	Гъе	ныр	ма	дзы	ис	мәнаә	цал	хæдзары	?
	гъе	ныр	=ма	=дзы	ис	мәнаә	цал	хæдзар	-ы
	гъе	ныр	=ма	=дзы	и	мәнаә	цал	хæдзар	-ы
	well	now	=yet	=3SG.ENCL.INESS	EXST	there,that.is	how.many	house	GEN

How many houses here now?

14.1	Къæмынты	ма	и	æртæ	хæдзары	,	Гæлиаты	вообще	дæр
	Къæмынт	-ы	=ма	и	æртæ	хæдзар	-ы	Гæлиат	-ы
	Къæминт	-ы	=ма	и	æртæ	хæдзар	-ы	Гæлиат	-ы
	Kamunta	INESS	=yet	EXST	three	house	GEN	Galiat	INESS
								at all	=PTCL
									FOC

хæдзар	нал	и	цæрæг	,	Дымты	дæр	ма	и	фараст
хæдзар	нал	и	цæр -æг		Дымт	-ы	=дæр	=ма	и
хæдзар	нал	и	цæр -æг		Дунт	-ы	=дæр	=ма	и
house	no.longer	EXST	live	PTCP.PRS	Dunta	INESS	=PTCL	=yet	EXST
									nine
									FOC

хæдзары .
хæдзар -ы
хæдзар -ы
house GEN

There are three houses in Kamunta, Galiat has none of dwelling-houses, Dunta has another nine houses.

14.2	Æмæ	гъе	уыдон	дæр	йертæккæ	афтæ	.
	æmæ	гъе	уыдон	=дæр	йертæккæ	афтæ	
	æmæ	гъе	уыдон	=дæр	йертæккæ	афтæ	
	and	well	DemDist.PL.NOM	=PTCL	well.now	so	
	and	well	they	FOC			

And they live now like this.

14.3	Цæрынцæ	,	нæ	сæ	фæнды	сæ	фыдыуæзæг
	цæр -ынцæ		нæ	=сæ	фæнд -ы	сæ=	фыд -ы уæзæг
	цæр -ынц₂		нæ	=сæ	фæнд -ы	сæ=	фыд -ы уæзæг
	live	PRS.3PL	NEG	=3PL.ENCL.GEN	want	PRS.3SG	POSS.3PL=
							father GEN home

ныууадзын	,	нæ	сæ	фæнды	Уæллагкомы	хъæздыг
ныу- уадз -ын		нæ	=сæ	фæнд -ы	Уæллагком -ы	хъæздыг
ны- уадз -ын		нæ	=сæ	фæнд -ы	Уæллагком -ы	хъæздыг
PV	leave	INF	NEG	=3PL.ENCL.GEN	want	PRS.3SG
					Wallagkom	GEN
						rich

угæрдæнтæ	,	хъæздыг	хуымтæ	,	Уæллагкомы	рæсугъд
угæрдæн -т -æ		хъæздыг	хуым -т -æ		Уæллагком -ы	рæсугъд
угæрдæн -т -æ₁		хъæздыг	хуым -т -æ₁		Уæллагком -ы	рæсугъд
tillage	PL	NOM	rich	field	PL	NOM
					Wallagkom	GEN
						beautiful

хæхтæ	ныууадзын	сæ	нæ	фæнды
хæх -т -æ	ныу- уадз -ын	=сæ	нæ	фæнд -ы
хох -т -æ₁	ны- уадз -ын	=сæ	нæ	фæнд -ы
mountain	PL	NOM	PV	leave
				INF
				=3PL.ENCL.GEN
				NEG
				want
				PRS.3SG

Уæллагкомы	сыгъдæг	дæнттæ	
Уæллагком -ы	сыгъдæг	дæн -тт -æ	
Уæллагком -ы	сыгъдæг	дон -т -æ ₁	
Wallagkom GEN	clean	river PL NOM	

They live they don't want to leave their family houses, they don't want to leave rich tillages of Wallagkom, rich fields, they don't want to leave beautiful mountains of Wallagkom, clean rivers of Wallagkom.

14.4 Æмæ дзы	никайы	фæнды	уырдаæм	цæуын	, чи
æмæ =дзы	никай -ы	фæнд -ы	уырдаæм	цæу -ын	чи
æмæ =дзы ₃	никай -ы	фæнд -ы	уырдаæм	цæу -ын	чи
and =3PL.ENCL.ABL	no.one.GEN GEN	want PRS.3SG	there	go INF	who

фæцæуы	, уый	дæр	та	уæд	фæстæмæ
фæ- цæу -ы	уый	=дæр	=та	уæд	фæстæмæ
фæ- цæу -ы	уый ₁	=дæр	=та	уæд	фæстæмæ
PV go PRS.3SG	DemDist.NOM	=PTCL	=CONTR	then	back
		FOC			

æрыздæхы
æры- здæх -ы
æр- здæх -ы
PV go back PRS.3SG

Nobody wants to move from here and those to move out, they come back.

14.5 Молодой адæм дæр гъе ныр фæстæмæ гъе ардаæм сæ
молодой адæм =дæр гъе ныр фæстæмæ гъе ардаæм =сæ
молодой адæм =дæр гъе ныр фæстæмæ гъе ардаæм =сæ
young people =PTCL well now back well here =3PL.ENCL.GEN
FOC

фæндын райдыдта	цæрынмæ	, уый	тыххæй æмæ
фæнд -ын ра- йдыд -т -а	цæр -ын -мæ	уый	тыххæй æмæ
фæнд -ын ра- йдай -т -а	цæр -ын -мæ	уый ₂	тыххæй ₁ æмæ
want INF PV begin TR PST.TR.3SG	live INF ALL	DemDist.GEN	for and

кусын хъæуы	ныртæккæ	, уæлдайдæр	та	... ныртæккæ
кус -ын хъæу -ы	ныртæккæ	уæлдай =дæр	=та	ныртæккæ
кус -ын хъæу -ы	ныртæккæ	уæлдай =дæр	=та	ныртæккæ
work INF be.necessary PRS.3SG	now	special =PTCL	=CONTR	now

кусгæ куы нæ кæнай	, уæд дзы	цард нæй
кус -гæ куы нæ кæн -ай	уæд =дзы	цард нæй
кус -гæ куы ₁ нæ кæн -ай	уæд =дзы	цард нæй
work CONV if NEG do SBJV.2SG	then =3SG.ENCL.INESS	life EXST.NEG

Young people want to come back here and to live here again, because now they have to work, especially... if one doesn't work now, he can't make a living.

14.6 **Кæнæ ахуыр** , **кæнæ кусгæ** .
 кæнæ ахуыр кæнæ кус -гæ
 кæнæ ахуыр кæнæ кус -гæ
 or study or work CONV

Either you study or work.

14.7 **Æмæ ахуыр чи скæны** , **уыдонæн та нын**
 æмæ ахуыр чи с- кæн -ы уыдон -æн =та =нын
 æмæ ахуыр чи с- кæн -ы уыдон -æн =та =нын
 and study who PV do PRS.3SG DemDist.PL DAT =CONTR =1PL.ENCL.DAT
 and

куыст нæ вæййы , **æмæ тухийæ рахау-бахау кæнынцæ** ,
 куыст нæ вæйй -ы æмæ тухи -йæ ра- хау ба- хау кæн -ынцæ
 куыст нæ вæйй -ы æмæ тухи -æй ра- хау ба- хау кæн -ынц₂
 work NEG happen PRS.3SG and suffering ABL PV fall PV fall do PRS.3PL

æмæ уæдæ молодой адæм рæдийгæ дæр фæкæнынцæ , **æндæр**
 æмæ уæдæ молодой адæм рæдий -гæ =дæр фæ- кæн -ынцæ æндæр
 æмæ уæдæ молодой адæм рæдий -гæ =дæр фæ- кæн -ынц₂ æндæр
 and so young people make mistakes CONV =PTCL PV do PRS.3PL other
 FOC

дæр фæкæнынцæ , **фæлæ гъе ныртæккæ куыд у** , **афтæмæй**
 =дæр фæ- кæн -ынцæ фæлæ гъе ныртæккæ куыд у афтæмæй
 =дæр фæ- кæн -ынц₂ фæлæ гъе ныртæккæ куыд₂ у₁ афтæмæй
 =PTCL PV do PRS.3PL but well now how be.PRS.3SG so
 FOC

хохы ... хохæй хуыздæр цæрæн никам и гъе ныр .
 хох -ы хох -æй хуыздæр цæр -æн никам и гъе ныр
 хох -ы хох -æй хуыздæр цæр -æн никам и гъе ныр
 mountain INESS mountain ABL better live INF2 nowhere EXST well now

Those who finished education, they can't get a job and they suffer, and young people make mistakes and other things sometimes, but considering today's situation, it is better in the mountains, there is no a better place than mountains are.

14.8 **Йæ бон ма кæмæн у** , **молодой ма чи**
 йæ= бон =ма кæмæн у молодой =ма чи
 йæ= бон₂ =ма кæмæн у₁ молодой =ма чи
 POSS.3SG= possibility =yet who.DAT be.PRS.3SG young =yet who

у , **гъе уыдонæй** , **æмæ сæ фæнды** ,
 у гъе уыдон -æй æмæ =сæ фæнд -ы
 у₁ гъе уыдон -æй æмæ =сæ фæнд -ы
 be.PRS.3SG well DemDist.PL ABL and =3PL.ENCL.GEN want PRS.3SG
 well

ам искуы скæниккой , **гъе уый** .
 ам искуы с- кæн -иккой гъе уый
 ам искуы с- кæн -иккой гъе уый₁
 DemProx.IN wherever PV do OPT.3PL well DemDist.NOM
 here well

Those who can, who is young, they want to settle down somewhere here.

15.1	Уæздан	адæм	уыди	Уæллагкомы	,	æмæ-иу	исты
	уæздан	адæм	уыд -и	Уæллагком	-ы	æмæ =иу	исты
	уæздан	адæм	уыд -ис	Уæллагком	-ы	æмæ =иу	исты
	noble	people	be PST.INTR.3SG	Wallagkom	INESS	and =ITER	something

хъуыддаг	кæнгæйæ	,	уæд	та-иу	рауынаффæ
хъуыддаг	кæн -гæ -йæ		уæд =та	=иу	ра- уынаффæ
хъуыддаг	кæн -гæ -æй		уæд =та	=иу	ра- уынаффæ
business	do CONV ABL		then =CONTR	=ITER	PV decision, advice

кодтой

код -т -ой
 кæн -т -ой
 do TR PST.TR.3PL

Noble people used to live in Wallagkom, when they were making something they were seeking an advice.

15.2	Уæлæ	йом	ныхас	,	стыр	ныхас	уыди	,
	уæлæ	й ом	ныхас		стыр	ныхас	уыд -и	
	уæлæ	гъе уым	ныхас		стыр	ныхас	уыд -ис	
	there above	well DemDist.IN	word		big	word	be PST.INTR.3SG	

æмæ-иу	изæрæй	хос	кæрдынаей	куы	‘	рцыдысты
æмæ =иу	изæр -æй	хос	кæрд -ын -æй	куы		р- цыд -ысты
æмæ =иу	изæр -æй	хос	кæрд -ын -æй	куы ₁		æр- цæу -ысты
in.order.that	=ITER evening	ABL	hay mow INF ABL	when		PV go PST.INTR.3PL

фæсивæд	,	уæд-иу	гъе	уым	стыр	хъазт	сарæзтой	.
фæсивæд		уæд =иу	гъе	уым	стыр	хъазт	с- арæзт -ой	
фæсивæд		уæд =иу	гъе	уым	стыр	хъазт	с- араз -ой	
young.people		then =ITER	well	DemDist.IN	big	dancing	PV make PST.TR.3PL	

There there was Nykhas (Council), Styr Nykhas (Big Council), and when, at night, young people came back from haymowing, they organized dancing there.

15.3	Æмæ	дзы	уыди	тынг	хорз
	æмæ =дзы		уыд -и	тынг	хорз
	æмæ =дзы ₃		уыд -ис	тынг	хорз
	and =3PL.ENCL.ABL	be	PST.INTR.3SG	very	good
	and				

фæндырдзæгъдджытæ	–	Бекмырзты	Фаризæт	,	Бекмырзты
фæндыр дзæгъд	-дж	-ыт	-æ		
фæндыр цæгъд	-æг	-т	-æ ₁		
accordion	plan (an instrument)	PTCP.PRS	PL	NOM	

Зæгæлон

There were very good accordionists: Bekmurzova Fariza, Bekmurzova Zagalon.

15.4	Гье	уыдонæн		сæ	цот	дæр	афтæ	–	чи
	гье	уыдон	-æн	сæ=	цот	=дæр	афтæ		чи
	гье	уыдон	-æн	сæ=	цот	=дæр	афтæ		чи
	well	DemDist.PL	DAT	POSS.3PL=	descendants	=PTCL	so		who
						FOC			

FOC

дзы	кафгæ	кодта	, чи	дзы	заргæ
=дзы	каф -гæ	код -т -а	чи	=дзы	зар -гæ
=дзы ₃	каф -гæ	кæн -т -а	чи	=дзы ₃	зар -гæ
=3PL.ENCL.ABL	dance CONV	do TR PST.TR.3SG	who	=3PL.ENCL.ABL	sing CONV

кодта

код -т -а

кæн -т -а

do TR PST.TR.3SG

And their children also, some were dancing, some - singing.

15.5	Гье	уыцы	фæллад-иу	уыдысты	, æмæ	та-иу
	гье	уыцы	фæллад -	=иу	уыд -ысты	æмæ =та =иу
	гье	уыцы	фæллад ₂	=иу	уыд -ысты	æмæ =та =иу
	well	that	tired	=ITER	be PST.INTR.3PL	and =CONTR =ITER

сын	гье	уым	изæрæй	хъазт	скодтой	,
=сын	гье	уым	изæр -æй	хъазт	с- код -т -ой	
=сын	гье	уым	изæр -æй	хъазт	с- кæн -т -ой	
=3PL.ENCL.DAT	well	DemDist.IN	evening ABL	dancing	PV do TR PST.TR.3PL	

æмæ-иу	сæ	фæллад	кафын	æмæ	зарынай	цыдæр
æмæ =иу	сæ=	фæллад	каф -ын	æмæ	зар -ын -æй	цы =дæр
æмæ =иу	сæ=	фæллад ₂	каф -ын	æмæ	зар -ын -æй	цы =дæр
in.order.that =ITER	POSS.3PL=	tired	dance INF	and	sing INF ABL	what =PTCL

фæци

фæци

фæци

PV+be.PRS.3SG

finish

They used to be very tired, at night they organized dancing there and because of dancing and singing their tiredness vanished.

15.6 Дардæр

дард -дæр

дард -дæр₁

distant COMPAR

Then.

16.1	Чындзхæстытæ	, куывдытæ	–	гье	уым	дæр	афтæ	:
	чындз хæст -ыт -æ	куывд -ыт -æ		гье	уым	=дæр	афтæ	
	чындз хаст -т -æ ₁	куывд -т -æ ₁		гье	уым	=дæр	афтæ	
	bride captive PL NOM	holiday PL NOM		well	DemDist.IN	=PTCL	so	
	wedding					FOC		

чындзхасты-иу		уæздандæр	адæм	нæ	уыди	
чындз хаст -ы -	=иу	уæздан -дæр	адæм	нæ	уыд -и	
чындз хаст -ы	=иу	уæздан -дæр ₁	адæм	нæ	уыд -ис	
bride captive GEN	=ITER	noble COMPAR	people	NEG	be PST.INTR.3SG	

wedding

Уæллагкомæй

Уæллагком -æй

Уæллагком -æй

Wallagkom ABL

Weddings, holidays, there also, during weddings there were no better people than Wallagkom's dwellers.

16.2 **Чындз-иу** **куы** **хастой** , **уæд** **раздæр**

чындз -	=иу	куы	хаст	-ой	уæд	раздæр
чындз	=иу	куы ₁	хæсс	-ой	уæд	раздæр
bride	=ITER	when	take away	PST.TR.3PL	then	in.the.beginning

минæвæрттæ	барвызтаиккой	чызгмæ		чызджы	хæдзармæ
минæвæр -тт -æ	ба- рвызт -аиккой	чызг -мæ		чыздж -ы	хæдзар -мæ
минæвар -т -æ ₁	ба- æрвит -аиккой	чызг -мæ		чызг -ы	хæдзар -мæ
messenger PL NOM	PV send CNTRF.3PL	girl ALL		girl GEN	house ALL

When there was a wedding, at first messengers were sent to the girl, to the girl's house.

16.3 **Чызг** **мæнæ** ... **мæн** **уымæ** **фæнды** , **мæнæ** **ныр** **куыд**

чызг	мæнæ		мæн	уы	-мæ	фæнд -ы		мæнæ	ныр	куыд
чызг	мæнæ		мæн	уый ₁	-мæ	фæнд -ы		мæнæ	ныр	куыд ₂
girl	there,that.is		I.GEN	DemDist	ALL	want	PRS.3SG	there,that.is	now	how

ацæуынц		уæд	афтæ	нæ	уыди
а- цæу -ынц		уæд	афтæ	нæ	уыд -и
а- цæу -ынц ₁		уæд	афтæ	нæ	уыд -ис
PV go	PRS.3PL	then	so	NEG	be PST.INTR.3SG

The girl... it wasn't like now, I want to marry this one.

16.4 **Фæлæ-иу** **мад** **æмæ** **фыд** , **хæстæджытæ** , **кæд** **æй**

фæлæ	=иу	мад	æмæ	фыд	хæстæджы -т -æ	кæд	=æй
фæлæ	=иу	мад	æмæ	фыд	хæстæг -т -æ ₁	кæд	=æй
but	=ITER	mother	and	father	relative	PL NOM	if =3SG.ENCL.GEN

зыдтаиккой		чи	йæ	куырда		уый
зыд -т -аиккой		чи	=йæ	куырда -т -а		уый
зон -т -аиккой		чи	=æй	кур -т -а		уый ₁
know	TR CNTRF.3PL	who	=3SG.ENCL.GEN	ask	TR PST.TR.3SG	DemDist.NOM

æмæ-иу	кæд	уыдон	фæндыди		мад	æмæ	фыды
æмæ =иу	кæд	уыдон	фæндыд -и		мад	æмæ	фыд -ы
æмæ =иу	кæд	уыдон	фæнд -ис		мад	æмæ	фыд -ы
and =ITER	if	DemDist.PL.NOM	want	PST.INTR.3SG	mother	and	father GEN
		they					and

уæд-иу	æй	радтой	
уæд =иу	=æй	рад -т -ой	
уæд =иу	=æй	ратт -т -ой	
then =ITER	=3SG.ENCL.GEN	give.PFV TR PST.TR.3PL	

The one who familiar to mother and father, relatives, the one who was offering his hand, and if they agreed, mother and father, they married her.

16.5 Уыди-иу	афтæ	æмæ-иу	чызджы	фæндон	наоборот
уыд -и	- =иу	афтæ æмæ =иу	чыздж -ы	фæндон	
уыд -ис	=иу	афтæ æмæ =иу	чызг -ы	фæндон	
be PST.INTR.3SG	=ITER	so and =ITER	girl GEN	desire	

, чызджы-иу	нæ	фæндыди	, фæлæ-иу	æй
чыздж -ы - =иу	нæ	фæндыд -и	фæлæ =иу	=æй
чызг -ы =иу	нæ	фæнд -ис	фæлæ =иу	=æй
girl GEN =ITER	NEG	want PST.INTR.3SG	but =ITER	=3SG.ENCL.GEN

уæддæр	радтой	, æмæ-иу	йæ	цард	тынг	хорз
уæд =дæр	рад -т -ой	æмæ =иу	йæ=	цард	тынг	хорз
уæд =дæр	ратт -т -ой	æмæ =иу	йæ=	цард	тынг	хорз
then =PTCL	give.PFV TR PST.TR.3PL	and =ITER	POSS.3SG=	life	very	good

рауади	, уый	тыххæй	æмæ	хистæртæ
ра- уад -и	уый	тыххæй	æмæ	хистæр -т -æ
ра- уай -ис	уый ₂	тыххæй ₁	æмæ	хистæр -т -æ ₁
PV come out PST.INTR.3SG	DemDist.GEN	for	and	elder PL NOM

йæ	рæдийын	нæ	уагътой
=йæ	рæдий	-ын нæ	уагът -ой
=æй	рæдий	-ын нæ	уадз -ой
=3SG.ENCL.GEN	make mistakes	INF NEG	permit PST.TR.3PL

It happened that the desire of the girl, on the contrary, the girl didn't agree, but they married her regardless of it, and (later on) her life was very good because the elders didn't let her to make a mistake.

16.6 Афтæмæй цардысты
афтæмæй цард -ысты
афтæмæй цард -ысты
so live PST.INTR.3PL
so

They lived like this.

16.7 Ныртæккæ та	æндæр	дуне	сси	, æндæр	хъуыддаг
ныртæккæ =та	æндæр	дуне	сс- -и	æндæр	хъуыддаг
ныртæккæ =та	æндæр	дуне	с- -ис	æндæр	хъуыддаг
now =CONTR	other	world	PV PST.INTR.3SG	other	business

сси	,	æмæ	мæнæ	ацы	телевизортæ	чи	сты	,
сс- -и		æмæ	мæнæ	ацы	телевизор -т -æ	чи	сты	
с- -ис		æмæ	мæнæ	ацы	телевизор -т -æ ₁	чи	сты	
PV PST.INTR.3SG		and	there,that.is	DemProx	television PL NOM	who	be.PRS.3PL	

гъе	уыдон	фæсивæды	фæхæлдтой	,	æмæ	абон
гъе	уыдон	фæсивæд -ы	фæ- хæлд -т -ой		æмæ	абон
гъе	уыдон	фæсивæд -ы	фæ- хал -т -ой		æмæ	абон
well	DemDist.PL.NOM	young.people GEN	PV break TR PST.TR.3PL		and	today
	they					

фæууайынцæ	,	райсом	фæстæмæ	æрыздæхынцæ	нæ
фæу- уай -ынцæ		райсом	фæстæмæ	æры- здæх -ынцæ	нæ=
фæ- уай -ынц ₂		райсом	фæстæмæ	æр- здæх -ынц ₂	нæ=
PV jump PRS.3PL		tomorrow	back	PV go back PRS.3PL	POSS.1PL=

чызджыттæ	дæр	,	нæ	лæппутæ	дæр	афтæ	.
чызджы -тт -æ	=дæр		нæ=	лæппу -т -æ	=дæр	афтæ	
чызг -т -æ ₁	=дæр		нæ=	лæппу -т -æ ₁	=дæр	афтæ	
girl PL NOM	=PTCL		POSS.1PL=	boy PL NOM	=PTCL	so	
	FOC				FOC		

Now another time came, everything is made in a different way, these TVs they broke young people, and today they marry, tomorrow our girls come back and young men in the same way.

16.8 **Йер ма уын цы зæгъон ?**

йер	=ма	=уын	цы	зæгъ -он
гъер	=ма	=уын ₁	цы	зæгъ -он ₂
now	=yet	=2PL.ENCL.DAT	what	say SBJV.1SG

What else to tell you?

16.9 **Все .**

That's it.

16.10 **Больше ничего не могу сказать .**

не	сказать
not	say

I can't tell you anything else.